

الزامات تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای

کد موضوعی: ۲۱۰

شماره مسلسل: ۱۱۰۸۶

مهرماه ۱۳۹۰

دفتر: مطالعات اجتماعی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	واژه‌های کلیدی
۳	مقدمه
۵	۱. پیشینه تاریخی و قانونی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای
۹	۲. بررسی ملاحظات مرتبط با تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بر توسعه
۱۳	۳. ملاحظات مرتبط با آمار آموزش‌شده‌ها و پیامدهای انتقال آنها به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۱۷	۴. الزامات تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای
۲۷	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۷	پیوست
۳۲	منابع و مأخذ

الزامات تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای

چکیده

در ایران تربیت تکنسین توسط آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای، دانشگاه جامع علمی - کاربردی و سایر نهادهای مرتبط انجام می‌شود. آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای تا قبل از تصویب قانون برنامه پنجم، ارائه‌کننده دوره کاردانی پیوسته در آموزش و پرورش بودند. این دوره از سال ۱۳۷۱ و پس از تغییر ساختار نظام آموزشی از ۵-۳-۴ به ۵-۳-۳-۱ و کاهش مدت زمان آموزش در شاخه فنی و حرفه‌ای ایجاد شد. در راستای ارتقای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای دوره کاردانی پیوسته پنج‌ساله طراحی شد که سه سال از آن در دبیرستان و دو سال آن در آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای ارائه می‌شد. از ویژگی‌های مهم این دوره پیوستگی دروس است.

در سال ۱۳۸۸ آموزش و پرورش با طرح مسئله عدم ارتباط دوره کاردانی به آموزش و پرورش، درصدد جدا کردن آموزشکده‌ها از آموزش و پرورش و انتقال آن به وزارت علوم یا وزارت کار برآمد. ازسوی دیگر و به موازات این اقدام تشکیل سازمان ملی مهارت با هدف یکپارچه‌سازی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با ادغام دانشگاه جامع علمی - کاربردی و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای و سازمان فنی و حرفه‌ای در شورای عالی اداری به تصویب رسید. مجلس برای مقابله با این اقدامات کارشناسی نشده طرح پذیرش دانشجو در آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای و عدم انتزاع آموزشکده‌ها از آموزش و پرورش تا تصویب ساختار نظام آموزشی و عدم انتزاع دانشگاه جامع علمی - کاربردی از وزارت علوم را تصویب کرد، اما علیرغم وجود این مصوبه ماده (۲۳) قانون برنامه پنجم جدایی آموزشکده‌ها را با کلیه امکانات، اموال منقول و غیرمنقول و نیروی انسانی و دارایی‌ها و تعهدات و مسئولیت‌ها از آموزش و پرورش و انتقال آنها به وزارت علوم مقرر کرد و در بند «۱۱۰» قانون بودجه سال ۱۳۹۰ تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای از مجموعه آموزشکده‌ها به تصویب رسید. شورای گسترش وزارت علوم تشکیل این دانشگاه را به تصویب قطعی رساند و فعالیت دانشگاه مذکور رسمیت یافت. اساسنامه دانشگاه که یک اساسنامه عام است به تصویب شورای گسترش رسید که البته این اساسنامه نمی‌تواند حافظ آرمان‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای باشد.

این انتقال پیامدهای مختلفی را با خود به همراه دارد. برخی از این پیامدها عبارتند از: مواجهه نیروهای آموزشی، غیرآموزشی و حق‌التدریسی با مشکل استخدام، معطل ماندن برخی از وظایفی که قبلاً به این نهاد سپرده شده بود، مانند تربیت دبیر فنی، نزول کیفی این آموزش‌ها به دلیل ماهیت آکادمیک

آموزش عالی، ناهماهنگی در سطوح تحصیلی و مدارک و گواهینامه‌ها با سایر دانشگاه‌های مهارتی مانند علمی - کاربردی و مواجهه آموزش و پرورش با کمبود فضای هنرستان‌ها، نامعلوم بودن وظایف دانشگاه فنی و حرفه‌ای در راستای اجرای ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم و اختلال در پیوستگی دروس؛ الزامات تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای با توجه به نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در توسعه پایدار و خصوصاً نقش تکنسین‌ها در این توسعه که باید در تشکیل دانشگاه در سه محور اصلی الزامات قانونی، اجرایی و محتوای درسی مورد توجه قرار گیرند عبارتند از: الزام تدوین اساسنامه جامع دانشگاه که حافظ ماهیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای باشد، الزام تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی به نحوی که به حل مشکلات موجود از جمله استخدام هیئت علمی و مربیان آموزشی منتهی شود، توزیع مناسب رشته‌ها با توجه به آمایش سرزمینی، توجه به تفاوت‌های میان آموزش‌های آکادمیک و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، توجه به پیوستگی دروس، توجه به انضمام طبقه‌بندی آموزش بین‌المللی و سطوح آموزشی تکنسین.

واژه‌های کلیدی

نظام آموزش فنی و حرفه‌ای براساس ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم توسعه^۱ و سیاست‌های کلی اشتغال به‌عنوان نظامی آموزشی با هویت مستقل است، لذا طراحی نظام واژگان^۲ بسیار ضروری

۱. ماده (۲۱) - دولت مکلف است به‌منظور گسترش شایستگی حرفه‌ای از طریق افزایش دانش و مهارت با نگرش به انجام کار واقعی در محیط، اصلاح هرم تحصیلی نیروی کار و ارتقا و توانمندسازی سرمایه‌های انسانی، کاهش فاصله سطح شایستگی نیروی کار کشور با سطح استاندارد جهانی و ایجاد فرصت‌های جدید شغلی و حرفه‌ای برای جوانان و ارتقای جایگاه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای نظام آموزش فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی کشور اعم از رسمی، غیررسمی و سازمان نایافته، ظرف یک سال از تاریخ تصویب این قانون در محورهای زیر سازوکارهای لازم را تهیه و با پیش‌بینی الزامات مناسب اجرا کند:

الف) استمرار نظام کارآموزی و کارورزی در آموزش‌های رسمی متوسطه و عالی، غیررسمی فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی،
ب) فراهم‌سازی ارتقای مهارت در کشور از طریق اعطای تسهیلات مالی با نرخ ترجیحی و تأمین فضاهای فیزیکی و کلیدی با شرایط سهل و زمینه‌سازی حضور فعال و مؤثر بخش غیردولتی در توسعه آموزش‌های رسمی و غیررسمی مهارتی و علمی - کاربردی کشور،
ج) افزایش و تسهیل مشارکت بهره‌برداران از آموزش فنی و حرفه‌ای در بخش‌های دولتی و غیردولتی،
د) هماهنگی در سیاستگذاری و مدیریت در برنامه‌ریزی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشور به‌عنوان یک نظام منسجم و پویا متناسب با نیاز کشور،

ه) کاربست چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی به‌صورت منسجم برای ارتباط صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌ها در سطوح و انواع مختلف در حوزه حرفه و شغل در جهت به رسمیت شناختن یادگیری مادام‌العمر و تعیین شایستگی‌های سطوح مختلف مهارتی،
و) نیازسنجی و برآورد نیروی انسانی کاردانی مورد نیاز و صدور مجوز لازم و حمایت به‌منظور تأسیس و توسعه مراکز آموزش دوره‌های کاردانی در بخش خصوصی و تعاونی و ایجاد ظرفیت‌های مورد نیاز تا سال چهارم برنامه،
ز) رتبه‌بندی مراکز آموزش‌های فنی و حرفه‌ای رسمی و غیررسمی براساس شاخص‌های مدیریت اجرایی، فرآیند یاددهی - یادگیری، نیروی انسانی، تحقیق و توسعه منابع و شاخص پشتیبانی فراگیران.

۲. اصطلاح‌شناسی فنی (علمی) یا ترمینولوژی ((Terminology) به مطالعه و زمینه فعالیت‌های مرتبط با جمع‌آوری، توصیف، پردازش و ارائه واژگان از قبیل اصطلاحات متعلق به یک حوزه علمی جهت ایجاد یک زبان مشترک گفته می‌شود. حوزه واژه‌شناسی مستقل از رشته علمی مربوطه نیست و یک حوزه بین‌رشته‌ای قلمداد می‌شود. وجود حداقل یک زبان مشترک جهت تبیین و انتقال

به نظر می‌رسد. متأسفانه در ایران، چنین مجموعه‌ای از واژگان فنی و حرفه‌ای (مورد توافق صاحب‌نظران) وجود ندارد، موضوعی که برخی از کشورها در سطح ملی یا بین‌المللی با تدوین آن، راه را برای پیشرفت در این حوزه هموار ساخته‌اند. واژگانی از قبیل آموزش فنی و حرفه‌ای، مهارت‌آموزی، شغل، حرفه، کارآموزی، شایستگی حرفه‌ای، صلاحیت‌های حرفه‌ای، تضمین کیفیت، یادگیری حرفه‌ای، روان‌شناسی حرفه‌ای، سطح شایستگی، سطح صلاحیت، استاندارد ارزشیابی، کارراه، توسعه حرفه‌ای، استخدام‌پذیری، تحرک‌پذیری، بازار کار و آموزش، دسترسی‌پذیری، تکلیف کاری، مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای، اعتباردهی و چرخه یادگیری حرفه‌ای از جمله مواردی است که ضرورت دارد به‌طور دقیق تعریف و مشخص شوند. با این وجود، در پیوست یک مجموعه‌ای از واژگان، برگرفته از اسناد بین‌المللی در آموزش فنی و حرفه‌ای، جهت استفاده در این گزارش آورده شده است.

مقدمه

تربیت و کارآموزی تکنسین‌ها به‌عنوان بخش مهمی از ارتقای سرمایه انسانی برای رسیدن به اهداف اجتماعی - اقتصادی، از سوی همه کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته پذیرفته شده است.

در ایران پیش از این تربیت تکنسین توسط آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای، دانشگاه جامع علمی - کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی (سما) و برخی از وزارتخانه‌ها مانند نیرو، نفت، صنایع، فرهنگ و ارشاد اسلامی و... انجام می‌شد و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای ارائه‌کننده بخش عمده آموزش رایگان تربیت تکنسین (آموزش برای احراز شغل) و عهده‌دار تربیت کادر آموزشی هنرستان‌ها و بخشی از نیاز نیروی انسانی کشور در سطح کاردانی بودند.

تا قبل از سال ۱۳۷۱ دوره کاردانی پیوسته در نظام آموزشی ما وجود نداشت. جذب دانشجوی کاردانی به‌صورت ناپیوسته در دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی، مراکز تربیت معلم، انستیتوهای تکنولوژی و مدارس عالی فنی انجام می‌شد.

تا سال ۱۳۷۱ ساختار نظام آموزشی در آموزش و پرورش به‌صورت ۵-۳-۴ بود. دیپلم در همه رشته‌ها بعد از ۱۲ سال آموزش به دانش‌آموزان ارائه می‌شد. بنابراین طول مدت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در هنرستان‌ها مانند سایر رشته‌ها چهار سال در نظر گرفته شده بود.

در سال ۱۳۷۱ نظام آموزشی کشور به ۵-۳-۳-۱ تغییر یافت. این تغییر، دیپلم ۱۲ ساله را به

مفاهیم، اصول، قوانین و کاربردهای علمی در هر حوزه علمی ضروری است. آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای به‌عنوان یکی از شاخه‌های حوزه آموزش به‌دلیل بین‌رشته‌ای بودن و ماهیت خاص آن، نیازمند یک مجموعه و نظام منسجمی از واژگان فنی و علمی است که بتواند این زبان مشترک را به‌وجود آورد (پیوست ۱).

۱۱ ساله تبدیل کرد. همچنین موجب دو تغییر عمده در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای شد. تغییر اول در مدت زمان تحصیل یعنی کاهش آن و تغییر دوم در ساختار نظام آموزشی یعنی تولد دو شاخه‌کار دانش و فنی و حرفه‌ای اتفاق افتاد.

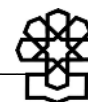
با تغییر نظام آموزشی علاوه بر اینکه یک سال از طول مدت آموزش فنی و حرفه‌ای کاسته شد، سال اول متوسطه هم بین همه رشته‌ها مشترک شد. بنابراین آموزش‌های نیمه‌تخصصی فنی عملاً به دو سال کاهش یافتند. در راستای رفع این نقیصه شاخه‌کار دانش برای تربیت کارگر ماهر در دوره دوساله‌ای و شاخه فنی و حرفه‌ای برای تربیت تکنسین در دوره‌کاردانی پیوسته (یا به عبارت دیگر دیپلم ۱۳ ساله) طراحی شدند.

از منظر تجزیه و تحلیل مشاغل و حرف، رشته‌های شاخه‌کار دانش به‌عنوان یک رشته مهارتی برای آموزش یک شغل یا تعدادی از مشاغل جهت ورود به بازار کار طراحی شد، ولی رشته‌های شاخه فنی و حرفه‌ای برای آموزش حرفه یا مجموعه‌ای از حرف در سطح تکنسینی جهت ورود به بازار کار پس از دوره‌کاردانی پیوسته برنامه‌ریزی شد (حرفه مجموعه‌ای از توانایی‌هاست که امکان بروز استعداد در چندین شغل را فراهم می‌کند). طراحی برنامه‌های دوره تکنسینی به صورت کاردانی پیوسته (۲+۳) و متمرکز انجام می‌شود.

از ویژگی‌های دوره‌کاردانی پیوسته، پیوستگی دروس و محتوای آن می‌باشد، لذا تغییرات در دوره متوسطه آن منجر به تغییرات در دوره‌کاردانی پیوسته و بالعکس خواهد شد.

در سال ۱۳۸۸ وزیر آموزش و پرورش با استناد به اینکه ارائه دوره‌های آموزشی بعد از دیپلم جزء وظایف این وزارتخانه نیست با مسئولان وزارت علوم و وزارت کار وارد مذاکره شدند تا آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای از آموزش و پرورش منتزع و به یکی از این دو وزارتخانه منتقل شود. به موازات این اقدام در راستای تحقق اهداف برنامه‌های سوم و چهارم مبنی بر ساماندهی و سیاستگذاری واحد در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، شورای عالی اداری تشکیل سازمان ملی مهارت را با ادغام دانشگاه جامع علمی - کاربردی و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای و سازمان فنی و حرفه‌ای در این سازمان (با توافق دستگاه‌های ذیربط) تصویب کرد. مجلس شورای اسلامی برای پیشگیری از این اقدام طرح پذیرش دانشجو در آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای، مراکز تربیت معلم و دانشگاه شهید رجایی و عدم انتزاع آموزشکده‌ها تا تعیین تکلیف ساختار نظام آموزشی را تصویب کرد.

اما این مصوبه چندان دوام نیافت و با تصویب قانون برنامه پنجم به‌موجب ماده (۲۳) این قانون، انتقال دانشکده‌ها و آموزشکده‌های آموزش و پرورش به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قطعی شد. پس از آن در قانون بودجه سال ۱۳۹۰ بند «۱۱۰» وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مکلف

شد دانشگاه فنی و حرفه‌ای را با استفاده از فضا و نیروی انسانی موجود در آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای تشکیل دهد.

با ملاحظه این نکته که وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در واقع از ساختار آموزش و پژوهش‌محوری برخوردار است، اما آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به علت وجود نقش مهارت بر آموزش حرفه و شغل، این امکان وجود دارد که ساختار دانشگاه فنی و حرفه‌ای، موضوع محور طراحی شود و یا اینکه به تدریج ارائه آموزش‌های نظری بر آموزش‌های حرفه‌ای تخصصی غالب شود و فلسفه وجودی این نوع آموزش از بین برود. تفاهمنامه‌ای که میان این دانشگاه تازه تأسیس و دانشگاه پیام نور امضا شده است می‌تواند از اولین نشانه‌های این دغدغه باشد.

این گزارش در راستای پیشگیری از انحراف در فلسفه و اصول حاکم بر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سطح تکنسین و ارائه راه حل برای آن تدوین شده است.

در بخش اول گزارش پیشینه تاریخی و قانونی آموزشگاه‌ها و در بخش دوم جایگاه و اهمیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای خصوصاً تربیت تکنسین و تجربیات کشورهای توسعه‌یافته به همراه آمارهای جهانی ارائه شده است.

در بخش سوم با توجه به اینکه ایجاد دانشگاه فنی و حرفه‌ای به تصویب رسیده است و آموزشگاه‌ها در حال انتقال به ساختار جدید دانشگاهی هستند مشکلات احتمالی پیش روی این نهاد با ملاحظه فلسفه وجودی این آموزش‌ها بررسی شده است.

در بخش چهارم گزارش مجموعه‌ای از بایدها و نبایدهایی که می‌تواند در قالب قوانین و مقررات، یا در قالب امور اجرایی و یا در قالب محتوای دروس بروز و ظهور یابد و موجب تحقق اهداف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای شود آمده است. الزاماتی که باید در تدوین اساسنامه در نظر گرفته شود به همراه اساسنامه دانشگاه بلگراد که نمونه یک اساسنامه جامع است، همچنین اصطلاحات مهم آموزش‌های فنی و حرفه‌ای نیز در اسناد ضمیمه ارائه شده است.

۱. پیشینه تاریخی و قانونی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

آشنایی با مراحل شکل‌گیری آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای می‌تواند تصویر نسبتاً روشنی از جایگاه حقیقی آموزشگاه‌ها در نظام آموزشی و سیر تحول تدریجی آنها را نشان دهد.

آموزش‌های کاردانی فنی و حرفه‌ای با هدف ارتقای سطح علمی و مهارتی هنرجویان هنرستان‌های فنی و فارغ‌التحصیلان دوره متوسطه ایجاد شده‌اند که از منظر تئوریک نیز حلقه واسط میان مهندسان و کارگران هستند. طی دهه‌های اخیر این وظیفه از طریق مراکز تربیت معلم،

انستیتوها، مدارس عالی و سپس مجتمع‌های آموزش فنی و آموزشکده‌ها پیگیری شده است. تا قبل از تأسیس مدرسه دارالفنون، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از طریق رابطه استاد و شاگردی انجام می‌شد. پس از آن هنرستان‌ها و وظیفه تربیت تکنسین را برعهده گرفته و دانش‌آموزان با طی دوره‌های فنی و علمی در این مدارس، بخشی از نیازهای جامعه را مرتفع می‌کردند. با افزایش آگاهی از اهمیت نیروی کار متخصص، گسترش مدارس فنی و حرفه‌ای از دوره رضاخان شروع و مقرر شد که وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها برای تربیت نیروی انسانی مورد نیاز خود اقدام به تأسیس مدارس فنی و حرفه‌ای کرده یا دانشجو و محصل به خارج از کشور اعزام کنند.^۱

۱-۱. تأسیس مراکز ارائه‌کننده دوره‌های کاردانی ناپیوسته فنی و حرفه‌ای

نخستین مرکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای در سال ۱۳۳۹ هجری شمسی با نام «هنرسرای مقدماتی پسران» در رشته‌های برق، فلزکاری، صنایع فلزی، اتومکانیک و رسم فنی شروع به کار کرد. در سال ۱۳۴۰ نیز مرکزی جهت تربیت معلم مدارس فنی دختران تأسیس شد.^۲ بجز مراکز تربیت معلم و دبیر فنی و حرفه‌ای، مدارس عالی دیگری نیز از سوی وزارت آموزش و پرورش ایجاد شد، که از جمله آنها می‌توان به انستیتوهای تکنولوژی^۳ و آموزشگاه‌های عالی بهداشت مدارس^۴ و مدرسه عالی فنی تهران^۵ اشاره کرد. این مدارس با هدف پر کردن خلأ بین مهندسان و کارگران ماهر^۶ ایجاد شدند.

۱-۲. تشکیل مجتمع آموزش فنی و حرفه‌ای

پس از انقلاب اسلامی مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای با انستیتوهای تکنولوژی ادغام شدند و با نام مجتمع آموزش فنی و حرفه‌ای به کار خود ادامه دادند.

۱-۳. تأسیس دفتر امور مدارس عالی فنی و حرفه‌ای

پس از انقلاب فرهنگی و بازگشایی مجدد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی با تصویب ستاد انقلاب

۱. بهناز مرجانی، سیر تکوینی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران، ص ۱۰۷.

۲. همان، ص ۱۳۷.

۳. در سال ۱۳۴۴ تحت نظر هیئت امنای دانشگاه پلی‌تکنیک به منظور تربیت تکنسین درجه یک (کمکمهندسی و مهندسان عملی) تأسیس شد. در سال ۱۳۴۶ اولین انستیتوهای تکنولوژی در جوار هنرستان‌های صنعتی کشور با مجوز وزارت علوم تأسیس شدند.

۴. آموزشگاه‌های عالی بهداشت در سال ۱۳۵۰-۱۳۵۱ از سوی وزارت آموزش و پرورش با همکاری هلال‌احمر فعلی ساخته شدند.

۵. مدرسه عالی فنی تهران در سال ۱۳۵۲ در رشته‌های راه و ساختمان، برق و الکترونیک و نقشه‌برداری آغاز به کار کرد.

۶. بهناز مرجانی، سیر تکوینی آموزش فنی و حرفه‌ای در ایران، صفحات ۱۴۰ و ۱۴۱، با دخل و تصرف.

فرهنگی ضمن تجدیدنظر در برنامه‌های درسی این مراکز، در آموزش و پرورش دفتری تحت عنوان دفتر امور مدارس عالی فنی و حرفه‌ای تأسیس شد که مسئولیت اداره آموزشکده‌ها را برعهده داشت.

۴-۱. اختصاص بودجه مستقل به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

از سال ۱۳۶۲ آموزش فنی و حرفه‌ای به‌عنوان بخش مستقل در بودجه کشور منظور شده است.^۱

۵-۱. رسمیت یافتن دوره‌های کاردانی ناپیوسته فنی و حرفه‌ای

در ماده (۸) مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی^۲ در تغییر نظام آموزش و پرورش دوره متوسطه، آموزش دوره کاردانی فنی به رسمیت شناخته شده است.^۳

۶-۱. ایجاد دوره‌های کاردانی پیوسته در آموزش و پرورش و ارائه آن در آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای

از سال ۱۳۷۱ با اجرای نظام جدید آموزش متوسطه زمان آموزش دوره چهارساله هنرستان‌ها به سه سال (یک سال از آن هم دروس عمومی بود) کاهش و برنامه‌ریزی درسی این‌گونه آموزش‌ها به‌صورت دوره‌های کاردانی پیوسته برمبنای تجزیه و تحلیل مشاغل و حرفه^۴ انجام شد.

۷-۱. ادامه تحصیل فارغ‌التحصیلان فنی و حرفه‌ای، تربیت دبیر فنی و ارتقای سطح آموزش

ادامه تحصیل این گروه از فارغ‌التحصیلان تا عالی‌ترین سطح در قانون اهداف و وظایف آموزش و پرورش در نظر گرفته شده است (تبصره‌های «۱» و «۲» ماده (۳) فصل دوم).^۵

تربیت دبیر فنی در قانون اهداف و وظایف آموزش و پرورش به‌عنوان یکی از وظایف

۱. مسئولیت کلیه آموزش‌های علمی و عملی (رسمی) فنی و حرفه‌ای به آموزش و پرورش واگذار گردید.

۲. مصوب ۱۳۶۹/۱۱/۱۷.

۳. ماده (۸) - وزارت فرهنگ و آموزش عالی (با هماهنگی دستگاه‌های ذیربط) با طراحی و اجرای دوره‌های خاص آموزش‌های علمی کاربردی (تکنولوژی) زمینه ارتقای فارغ‌التحصیلان دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانی فنی و همچنین کاردانی تربیت معلم را تا سطوح کارشناسی و بالاتر فراهم خواهد کرد. برنامه‌ها و شیوه اجرای این دوره‌ها به تصویب شورای عالی برنامه‌ریزی خواهد رسید.

4. job analysis

۵. تبصره «۱» - جهت اشاعه آموزش‌های علمی - عملی (فنی و حرفه‌ای) و ایجاد جاذبه برای ورود به این آموزش‌ها امکان ادامه تحصیل فارغ‌التحصیلان این بخش تا عالی‌ترین سطوح آموزش باید فراهم گردد.

تبصره «۲» - کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی موظفند در جهت تأمین مفاد این ماده در چارچوب ضوابط کلی آموزشی کشور با وزارت همکاری نمایند.

آموزشکده‌ها در نظر گرفته شده است (بند «۱۱» ماده (۱۰)).^۱

بند «۱۸» ماده (۱۰) (فصل سوم) تأسیس مراکز فنی و حرفه‌ای، در بند «۲۰» ماده (۱۰) (فصل سوم) همکاری و هماهنگی با دستگاه‌های ذیربط را مورد توجه قرار داده است.

۸-۱. قوانین برنامه‌های توسعه

ماده (۱۵۱) قانون برنامه سوم و ماده (۵۵) قانون برنامه چهارم به‌طور موسع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و اقدامات ضروری برای آن را مد نظر قرار داده‌اند. بند «ح» ماده (۵۵) نیز به تأمین نیروی کاردانی مورد نیاز کشور اشاره کرده است.^۲ سیاست مد نظر در برنامه چهارم توسعه در برنامه پنجم نیز تداوم یافته^۳ و علاوه بر آن در ماده (۲۳) قانون برنامه پنجم الحاق آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای به وزارت علوم مقرر شده است.^۴

۹-۱. طرح مسئله انتزاع و عدم انتزاع آموزشکده‌ها از آموزش و پرورش

با مطرح شدن مصوبه شورای عالی اداری مبنی بر ادغام کلیه مراکز فنی و حرفه‌ای اعم از آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای، دانشگاه جامع علمی - کاربردی و سازمان فنی و حرفه‌ای در سازمان ملی مهارت و تأکید وزارت آموزش و پرورش بر جدایی آموزشکده‌ها از آموزش و پرورش، مجلس شورای اسلامی با توجه به عدم مشروعیت قانونی تشکیل سازمان ملی مهارت (به جهت تصویب تشکیل آن در شورای عالی اداری) و برای پیشگیری از عواقب اجتماعی ناشی از اعلام این مصوبه اقدام به تصویب ماده واحده‌ای کرد که براساس آن انتزاع آموزشکده‌ها از آموزش و پرورش و دانشکده‌های علمی - کاربردی از وزارت علوم تا تصویب ساختار نظام آموزشی ممنوع شد. البته در نهایت انتزاع آموزشکده‌ها از آموزش و پرورش با تصویب ماده (۲۳) قانون برنامه پنجم تحقق یافت.^۵

۱. تأمین نیاز نیروی انسانی آموزشی و پرورشی وزارت از طریق ایجاد دانشسراها و مراکز تربیت معلم و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای.
 ۲. بند «ح»: نیازسنجی و برآورد نیروی انسانی مورد نیاز و صدور مجوز لازم و حمایت به‌منظور تأسیس و توسعه مراکز آموزش دوره‌های کاردانی در بخش خصوصی و تعاونی.
 ۳. در بند «و» آن بند «ح» ماده (۵۵) قانون برنامه چهارم تکرار شده است.
 ۴. ماده (۲۳) - از ابتدای برنامه دانشکده‌ها و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش با کلیه امکانات، اموال منقول و غیرمنقول و نیروی انسانی و دارایی‌ها و تعهدات و مسئولیت‌ها از وزارت مذکور منتزع و به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ملحق می‌گردد.
 تبصره - مبنای انتزاع و انتقال دانشکده‌ها و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای است که در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹ فعال بوده یا مجوز داشته‌اند.

۵. ماده (۲۳) قانون برنامه پنجم: از ابتدای برنامه دانشکده‌ها و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش با کلیه امکانات، اموال منقول و غیرمنقول و نیروی انسانی و دارایی‌ها و تعهدات و مسئولیت‌ها از وزارت مذکور منتزع و به وزارت علوم،

۱-۱۰. تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای

در قانون بودجه سال ۱۳۹۰ (بند «۱۱۰») وزارت علوم موظف شد که با استفاده از امکانات موجود دانشگاه فنی و حرفه‌ای را تشکیل دهد و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای کشور از آموزش و پرورش به این دانشگاه انتقال پیدا کنند.^۱

۲. بررسی ملاحظات مرتبط با تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بر توسعه

۲-۱. مقایسه (تطبیقی) نقش و اهمیت تربیت تکنسین در نظام‌های آموزشی و بازار کار

اغلب نظام‌های آموزشی دنیا در مقطع متوسطه به دو بخش آموزش‌های نظری و فنی و حرفه‌ای تقسیم می‌شوند. آموزش‌های نظری، دانش‌آموزان را برای ورود به دانشگاه و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، افراد را برای ورود به دنیای کار آماده می‌سازند. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در برخی از کشورها از دوره راهنمایی (متوسطه اول) و در برخی دیگر از کشورها از دوره متوسطه (متوسطه دوم) و در برخی دیگر از کشورها پس از اتمام آموزش عمومی آغاز می‌شود. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌تواند با انتقال مهارت و شایستگی^۲ مورد نیاز، پاسخگویی به نیازهای در حال تغییر بازار کار و برابری فرصت‌ها را برای همه افراد در بخش‌های دولتی و غیردولتی محقق کرده و به‌طور چشمگیری از ضایعات و هزینه‌های تولید بکاهد و قدرت رقابت در بازارهای جهانی را ایجاد کند.

۲-۲. ارتباط میان رشد اقتصادی و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

این نوع از آموزش به‌عنوان یکی از ارکان توسعه پایدار مورد پذیرش و تأکید سازمان‌های بین‌المللی^۳ قرار گرفته است. به‌عنوان مثال از نظر یونسکو^۴ یکی از محورهای مهم توسعه پایدار،

تحقیقات و فناوری ملحق می‌گردد. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مکلف است در مقاطع کاردانی پیوسته و کارشناسی ناپیوسته به پذیرش دانشجو در این دانشکده‌ها و آموزشکده‌ها اقدام نماید.

تبصره - مبنای انتزاع و انتقال، دانشکده‌ها و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای است که در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹ فعال بوده یا مجوز داشته‌اند.

۱. بند «۱۱۰» - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری موظف است بدون بار مالی جدید و بدون اصلاح تشکیلات و افزایش پست سازمانی با استفاده از امکانات و نیروی انسانی موجود دانشگاه فنی و حرفه‌ای را تشکیل دهد و کلیه دانشکده‌ها و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای کشور را از آموزش و پرورش به این دانشگاه با شرایط یاد شده منتقل نماید.

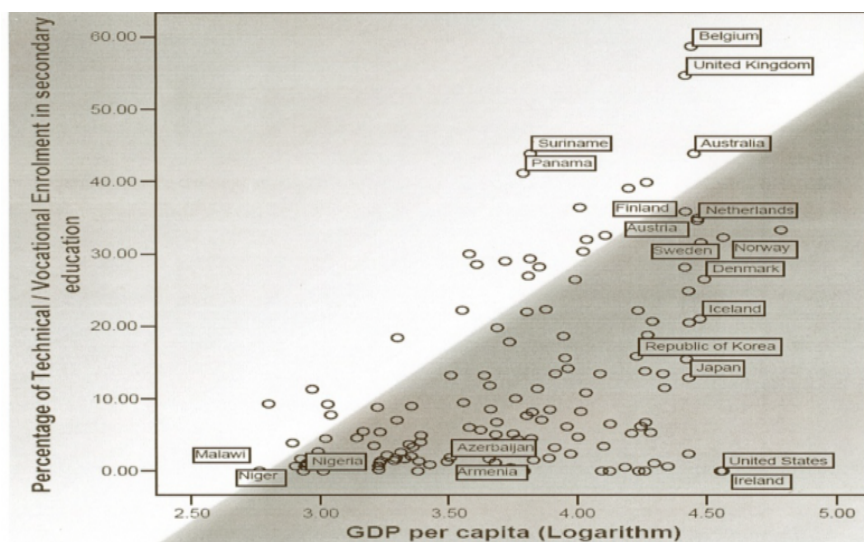
۲. شایستگی: توانایی انجام کار واقعی در یک زمینه مشخص به‌واسطه تسلط و به‌کار بستن مجموعه‌ای از دانش، مهارت و نگرش فنی را می‌گویند.

۳. مانند یونسکو، سازمان فرهنگی، آموزشی ملل متحد (برنامه بین‌المللی سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای) و «آی ال او» (سازمان بین‌المللی کار).

۴. کنفرانس بین‌المللی پاریس در سال ۱۹۸۹ و کنفرانس سنول در سال ۱۹۹۹.

آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای است.^۱ این امر از طریق تأثیر آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای بر رشد اقتصادی در نمودار ۱ ارائه شده است (محور عمودی درصد ثبت‌نام در آموزش فنی و حرفه‌ای دوره متوسطه را نشان می‌دهد).

نمودار ۱. رابطه میان ثبت‌نام در آموزش فنی و حرفه‌ای و رشد اقتصادی

براساس آمار یونسکو در سال ۲۰۰۵ در بین مناطق مختلف دنیا حوزه یورو (اروپا) بیشترین نرخ ثبت‌نام در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (۶۹ درصد) را داشته است. بعد از اروپا، اقیانوسیه (۶۲ درصد) آمریکای جنوبی (۱۴ درصد) و آسیا (۱۱ درصد) قرار دارند.^۲ حدود ۸۰ درصد مشاغل در دنیا نیازمند آموزش‌های فنی و حرفه‌ای هستند^۳ و کشور ما نیز از این قاعده مستثنا نیست. بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته امروزی با شناخت دقیق این فرآیند از چند دهه قبل اقدام به توسعه کمی و کیفی همزمان در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به‌عنوان یکی از شاخصه‌های اصلی توسعه انسانی کرده‌اند. به‌گونه‌ای که این آموزش‌ها را در اولویت آموزش‌های رسمی خود قرار داده و برای مشکلات اساسی این حوزه یعنی شأن و منزلت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، ارتباط دستگاه‌های آموزش‌دهنده با بهره‌بردار و هزینه‌بر بودن این آموزش‌ها چاره‌اندیشی کرده و به موفقیت‌های چشمگیری در زمینه توسعه اقتصادی و کاهش نرخ

۱. به‌عبارت دیگر توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای موجب افزایش سرمایه انسانی، اجتماعی، فیزیکی، مالی و رشد سرانه تولید ناخالص داخلی شده و این افزایش سرمایه موجب توسعه پایدار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شده و توسعه پایدار مجدداً موجب توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌شود.

2. UNESCO - UNDP, 2005.

۳. آمار ارائه شده از سوی مک لین مدیر یونیوک.

بیکاری و... دست یافتند. با ملاحظه مشکلات بیکاری در ایران، ایجاد توانایی در جوانان از طریق آموزش فنی و حرفه‌ای کارآمد یکی از راهبردهایی است که پیگیری آن ضروری است.

۲-۳. ضرورت و اهمیت تربیت تکنسین به‌عنوان بخشی از نظام فنی و حرفه‌ای

پیشرفت سریع «توسعه فناوری» و اقتباس آن به‌وسیله صنعت موجب پیچیدگی‌های گسترده و پرشتاب فعالیت‌های صنعتی می‌شود. همان‌طور که مواد و فرآیندهای جدید صنعتی به‌وجود می‌آیند، مسائل مربوط به محصولات تولیدی نیز گسترده‌تر می‌شوند و جلب اعتماد همراه با بهبود عملکرد برای رقابت سخت‌تر می‌شود.

همزمان صنعت و تجارت با مسائلی از قبیل محصولات با کیفیت بالا در قیمت‌های رقابتی با توجه به افزایش قیمت مواد و نیروی کار مواجه می‌شوند.

صنعت و تجارت تنها در زمانی می‌توانند بر این چالش‌ها فائق آیند که در تمامی سطوح نیروی انسانی شاغل اعم از کارگر ساده، کارگر ماهر، تکنسین و متخصصین بیشترین کارآیی به‌وجود آید. یافته‌های بین‌المللی حاکی از آن است که در این فرآیند کارهای سطوح میانی از اهمیت بیشتری برخوردارند. تکنسین‌ها یا کاردان‌ها به‌عنوان حلقه رابط میان نیروی متخصص و کارگر ماهر نقش بسزایی در توسعه فناوری و ارتقای کیفی تولید دارند. این بدین معناست که کارهای سطوح میانی (مرتبط با جزئیات طراحی، نقشه‌کشی، کنترل کیفیت، سرپرستی، نگهداری، فروش و خدمات) به‌وسیله افرادی که برای چنین مشاغلی آموزش‌دیده باشند، (پیشرفته و دارای خلاقیت در مدیریت، نوآور، پژوهشگر، طراح و توانمند برای توصیه به مهندسی و متخصصین باشند) انجام پذیرد.

یکی از شاخص‌های مهم توسعه فناوری در کشورهای مختلف و در کشورهای OECD تعداد تکنسین‌ها و کاردان‌های موجود است. تجربه کشورهای صنعتی و موفق در این زمینه نشان می‌دهد که تجارب سطوح کارگر ماهر برای برآوردن چنین نیازی در سطح میانی مهارت کاملاً ناکافی است. لذا در این مورد، اهمیت شناخت تکنسین‌ها و کاردان‌ها به‌عنوان یک هویت جداگانه و مهم با کارها و وظایف جداگانه که نیازمند دانش و مهارت است، مورد توجه قرار می‌گیرد. در این شرایط، عرضه تعداد کافی از تکنسین‌ها و نیروهای کاردانی که آموزش کافی و صحیح دیده باشند بستگی زیادی به وضعیت تناسب صلاحیت‌ها، نقش و اهمیت آنها در صنعت دارد.

توانایی پلی‌تکنیک‌ها (آموزشکده‌ها و...) در جذب دانشجویان مستعد به تعداد کافی، انگیزش و عملکرد دانشجویان، تأمین مدرسان و اساتید مؤثر، جایگاه آموزشکده‌ها در جامعه و منابعی که آنها در اختیار می‌گیرند، همگی بر روی جایگاه تکنسین‌ها و کاردان‌ها در جامعه و صنعت تأثیر می‌گذارد.

جایگاه آموزش فنی و حرفه‌ای (و آموزش دوره تکنسین) یک مفهوم پیچیده است که شامل عوامل متعددی از قبیل ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی به مقوله کار و اشتغال، نگرش و شناخت جامعه و صنعت، انگیزه‌های اقتصادی، فرصت‌های تبلیغی و دامنه رشد و توسعه شخصی می‌گردد. آموزش تکنسین و دوره‌های کاردانی زمانی موفق خواهند بود که جایگاه حقیقی کارداناها و تکنسین‌ها در توسعه اقتصادی و اجتماعی مشخص گردد. در کشور ما هر چند کلیات رشد و ارتقا و گسترش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در برخی از قوانین مانند قانون برنامه سوم (ماده ۱۵۱)، قانون برنامه چهارم (ماده ۵۵) و قانون برنامه پنجم (ماده ۲۱) تدوین و تصویب شده است اما متأسفانه در راستای آشنایی جامعه با ارزش و اهمیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و تغییر نگاه به آن و در ارتباط با اهمیت تربیت تکنسین به‌عنوان بخشی از وظایف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای حتی در این اسناد کار ارزشمندی صورت نگرفته و شرایط فعلی گواه آن است که وضعیت متزلزلی نیز داشته است. در قانون برنامه چهارم در بند «ح» ماده (۵۵) فقط نیازسنجی و برآورد نیروی انسانی کاردانی مورد نیاز و صدور مجوز لازم و حمایت به‌منظور تأسیس و توسعه مراکز آموزش دوره‌های کاردانی در بخش خصوصی و تعاونی مورد عنایت واقع شده است که همین مفاد در بند «و» ماده (۲۱) تکرار شده است.

۴-۲. مقایسه تطبیقی سهم تکنسین در بازار کار (در ایران و سایر کشورهای دنیا)

آمارهای ارائه شده از سوی یونیوک بیانگر این امر است که حدود ۸۰ درصد بازار کار در اکثر جوامع به سطح ۱ و ۲ (کارگر ماهر) و ۳ (تکنسین ماهر) مهارت مربوط می‌شود. سهم تکنسین (کاردان) یا سطح ۳ مهارت براساس آمار سال ۲۰۰۷ سازمان جهانی کار (ILO) به‌شرح ذیل است: (جدول ۱).

بالاترین نرخ تعداد تکنسین در این آمار مربوط به کشور نروژ (۲۵/۳۱ درصد) و کمترین آن مربوط به اندونزی (۱/۷۱ درصد) می‌باشد. متوسط سهم تکنسین در حوزه یورو حدود ۲۰ درصد و سهم ایران نیز (۴/۶۴ درصد) است. آمارها نشان‌دهنده این واقعیت است که کشورهای پیشرفته و صنعتی اروپا که از GDP بالاتری برخوردارند از سهم نیروی کار تکنسین بیشتری در بازار کار برخوردار هستند.

جدول ۱. سهم تکنسین در بازار کار در دنیا - سال ۲۰۰۷

کشور	درصد	کشور	درصد	کشور	درصد	کشور	درصد
روسیه	۱۴/۹۲	موریتانی	۹/۰۸	گرجستان	۵/۸۷	استرالیا	۱۳/۶۵
سان مارینو	۲۰/۶۷	مکزیک	۹/۵۰	آلمان	۲۰/۲۰	اتریش	۱۹/۷۷
عربستان سعودی	۱۱/۳۹	مولداوی	۷/۸۱	یونان	۸/۷۱	جمهوری آذربایجان	۵/۳۹
جمهوری صربستان	۱۵/۵۴	مغولستان	۴/۴۱	هنگ کنگ	۱۹/۳۰	بلژیک	۱۱/۹۸
سنگاپور	۱۸/۹۹	مراکش	۴/۲۶	مجارستان	۱۴/۴۳	بولیوی	۵/۷۷
اسلواکی	۱۸/۸۰	هلند	۱۷/۲۷	ایسلند	۱۶/۰۸	برزیل	۷/۷۰
اسلونی	۱۶/۲۴	نیوزلند		اندونزی	۱/۷۱	بلغارستان	۹/۵۶
آفریقای جنوبی	۹/۴۶	نروژ	۱۱/۸۴	ایران	۴/۶۴	کانادا	۱۵/۱۹
اسپانیا	۱۱/۹۰	پاکستان	۲۵/۳۱	ایرلند	۶/۱۹	کاستاریکا	۱۱/۸۶
سريلانکا	۵/۴۲	پاناما	۴/۹۹	ایتالیا	۲۱/۹۸	کرواسی	۱۴/۵۷
سوئد	۱۹/۵۷	پاراگوئه	۴/۸۸	قزاقستان	۸/۸۸	قبرس	۱۱/۷۵
سوئیس	۲۱/۲۸	پرو	۴/۲۴	کره شمالی	۱۱/۱۳	جمهوری چک	۲۲/۳۳
سوریه	۸/۵۷	فیلیپین	۱۲/۱۰	لتونی	۱۶/۲۱	دانمارک	۲۱/۳۸
تایوان	۱۹/۶۲	لهستان	۲/۷۰	لبنان	۹/۶۶	جمهوری دومینیکن	۶/۴۹
تایلند	۴/۲۳	پرتغال	۱۱/۱۶	لیتوانی	۸/۷۳	مصر	۹/۰۸
ترکیه	۶/۷۶	پورتوریکو	۸/۷۶	مکائو	۹/۳۹	السالوادور	۷/۶۱
اوکراین	۱۱/۴۴	قطر	۳/۸۷	مقدونیه	۱۰/۷۵	استونی	۱۲/۷۱
انگلستان	۱۳/۹۳	رومانی	۸/۰۵	مالزی	۱۳/۲۹	فنلاند	۱۶/۰۹
اوروگوئه	۶/۱۱	کرانه غربی و نوار غزه	۹/۱۷	مالت	۱۵/۰۵	فرانسه	۱۷/۹۸

مأخذ: آمار سال ۲۰۰۷ میلادی، سازمان جهانی کار.

۳. ملاحظات مرتبط با آمار آموزشدهها و پیامدهای انتقال آنها به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

۳-۱. گزارش آماری از وضع موجود آموزشدهها در ایران

حدود ۱۷۰ آموزشده در زیربنایی به مساحت حدود ۱۳۵۹ هزار مترمربع با ۳۸۷۰ رشته محل دایر کردانی، ۵۰ گرایش رشته، ۴۶ رشته دایر کارشناسی، ۱۶۸۰۱۹ دانشجوی کردانی، ۴۱۱۱ دانشجوی کارشناسی (در مجموع ۱۷۲۱۳۰ نفر) ۸۱ نفر عضو هیئت علمی، ۶۷۲ مدرس فوق‌لیسانس، ۶۱۰ هنرآموز لیسانس، ۲۱۰ دبیر و ۱۰۷ تکنسین در مجموع شامل ۶۶۸۳ نیروی رسمی، قراردادی، شرکتی و حدود ۴۰۰۰ نیروی حق‌التدریس اعم از آموزشی، غیرآموزشی و... وجود دارند.

اکثر این آموزشدهها تاکنون بدون مشکل به وزارت علوم منتقل شده و در ۲۶ مورد هنوز اختلاف وجود دارد. این اختلافات ناشی از مسائلی مانند: فضای مشترک با تربیت معلم، فضای مشترک با هنرستان، احداث مدرسه در فضای آموزشده، ساختمان تازه‌تأسیس برای آموزشده

که واگذار نشده است، وقفی بودن فضای آموزشگاه برای آموزش و پرورش، تبدیل فضای نوساز آموزشگاه به تربیت معلم فنی و حرفه‌ای، ادعای واقف و شرط گذاشتن برای مدیریت، پروژه نیمه‌تمام که مورد ادعای دو دستگاه است، پروژه‌های نیمه‌تمام آموزشگاه که آموزش و پرورش از واگذاری آن خودداری می‌کند می‌باشد.

۳-۲. نگاه آموزش عالی به دانشگاه فنی و حرفه‌ای

با توجه به تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای در وزارت علوم که ارائه‌کننده آموزش عالی با وجهه غالب علوم و دانش‌های نظری است به نظر می‌رسد که وزارت علوم با این دانشگاه تازه تأسیس صرفاً به عنوان یک دانشگاه مانند صدها دانشگاه دیگر نگاه می‌کند هرچند که قصد این کار نداشته و این ادعا را نیز رد می‌کند. مستند این ادعا در همین ابتدای امر در مسائلی مانند جذب مدرس، مربی و استاد کار و... برزیافته که در قالب‌های از پیش تعیین شده نظام آکادمیک دانشگاهی تعریف شده است نتیجه این نگاه انعقاد قرارداد میان دانشگاه پیام نور و دانشگاه فنی و حرفه‌ای برای ارتقای مدرک تحصیلی مدرسین، مربیان و استادکاران و سایر کادر علمی آموزشگاهها برای ورود به چارچوب‌های وزارت علوم شده است، درحالی که ماهیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای چنین اموری را بر نمی‌تابد.

۳-۳. پیامدهای احتمالی انتقال آموزشگاهها از آموزش و پرورش به وزارت علوم

انتقال آموزشگاهها به وزارت علوم ممکن است با پیامدهایی مواجه شود که ضرورتاً باید مورد توجه قرار گیرد تا وظایفی که قبلاً به این نهاد سپرده شده بود معطل نماند، نیروهای آموزشی و غیرآموزشی این نهاد با مشکل مواجه نشوند، موجب نزول کیفی این آموزش‌ها نشود، با دیگر دانشگاه‌های ارائه‌کننده آموزش‌های فنی و حرفه‌ای هماهنگی داشته باشد. برخی از این پیامدهای احتمالی به شرح ذیل است:

۳-۳-۱. پیامدهای قانونی

پیامدهای قانونی انتزاع آموزشگاهها با توجه به وجود قانون مصوب مجلس در این مورد چندان گسترده نخواهد بود. برخی موارد ممکن‌الوقوع عبارتند از:

- نامشخص شدن متولی تربیت دبیر فنی و حرفه‌ای

با توجه به تصویب قانون برنامه پنجم (ماده ۲۳)) و بند «۱۱۰» قانون بودجه سال ۱۳۹۰ بعضی از مواد و بندهای قانون اهداف و وظایف آموزش و پرورش مصوب سال ۱۳۶۶ با مشکل متولی مواجه خواهد

شد. برخی از این موارد عبارتند از: بند «۱۱» ماده (۱۰) موضوع تأمین نیاز نیروی انسانی آموزشی و پرورشی وزارت از طریق ایجاد دانشسراها و مراکز تربیت معلم و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای و بند «۲۰» ماده (۱۰) (فصل سوم) همکاری و هماهنگی با دستگاه‌های ذیربط نسبت به ارتقای سطح آموزش علمی و عملی محصلین و مدرسین فنی و حرفه‌ای.

– بلا تکلیفی کادر آموزشی و غیرآموزشی حق التدریسی

حدود ۴۰۰۰ مدرس، مربی، هنرآموز و سایر نیروهای غیرآموزشی حق التدریسی آموزشکده‌ها در وضعیت بلا تکلیفی قرار دارند.

در صورتی که برای این مسئله تدبیری اندیشیده نشود یا منجر به تضییع حقوق این معلمان شده و یا در صورت جذب این افراد در آموزش و پرورش، دانشگاه فنی و حرفه‌ای با مشکل کمبود هنرآموز و مربی و... مواجه خواهد شد.

– نامشخص بودن وظایف دانشگاه فنی و حرفه‌ای در راستای اجرای ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم وظایف دانشگاه فنی و حرفه‌ای در راستای اجرای ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم مشخص نیست. براساس این ماده مواردی مانند: کیفیت بخشی به برنامه کارآموزی و کارورزی، برنامه هماهنگی در آموزش فنی و حرفه‌ای، برنامه ارتقای شایستگی حرفه‌ای، برنامه کاربست چارچوب صلاحیت حرفه‌ای، برنامه برآورد مهارت مورد نیاز کشور و هماهنگی میان برنامه‌ها و مدارک و صلاحیت‌های حرفه‌ای باید ایجاد شود. در حال حاضر برنامه‌های دانشگاه برای اجرای این وظایف معلوم نیست.

– عدم هماهنگی میان مدارک دانشگاه فنی و حرفه‌ای با دانشگاه علمی – کاربردی، دانشگاه آزاد و... میان برنامه‌ها، مدارک و صلاحیت‌های دانشگاه جامع علمی – کاربردی و دانشگاه فنی و حرفه‌ای هماهنگی وجود ندارد. البته این مسئله از گذشته وجود داشته است، لکن با تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای شدت می‌یابد، زیرا ملاک سنجش (نظام صلاحیت حرفه‌ای) واحد از مرجع تصویب واحد وجود ندارد. دانشگاه فنی و حرفه‌ای علاوه بر اینکه باید پیوستگی دروس را با آموزش و پرورش هماهنگ کند در ارائه برنامه‌ها و به دنبال آن ارائه مدارک و صلاحیت‌ها باید در هماهنگی با سایر مراکز ارائه‌کننده آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در وزارت علوم باشد.

۲-۳-۳. پیامدهای اجرایی

– مشکل جذب و ارتقای کادر آموزشی دانشگاه فنی و حرفه‌ای با روش جذب اساتید سایر دانشگاه‌ها استفاده از روش جذب و ارتقای اساتید سایر دانشگاه‌ها برای کادر آموزشی دانشگاه فنی و حرفه‌ای با وجود تفاوت ماهوی این دو نوع آموزش می‌تواند به کاهش کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بیانجامد. در حالی که در سایر کشورها این دو گروه با مقیاس واحد سنجیده نمی‌شوند و از

دستورالعمل‌های متفاوتی برخوردار هستند.

- مشکلات ناشی از لزوم انتقال فضاهای فیزیکی آموزشکده‌ها به وزارت علوم

مشکلات مربوط به انتقال فضاهای فیزیکی که با وجود مستندات قانونی (ماده ۲۳) برنامه پنجم و بند «۱۱۰» قانون بودجه سال ۱۳۹۰) و با وجود جلسات مشترک میان دو دستگاه و تعهدات طرفین در کمیسیون مربوطه (آموزش و تحقیقات) هنوز ۲۶ مورد اختلافی میان دو دستگاه وجود دارد. موضوع این موارد اختلافی: فضای مشترک با هنرستان‌ها، متعلق بودن بعضی از فضاها به تربیت معلم (شهید ثانی)، وقفی بودن بعضی از آنها صرفاً برای آموزش و پرورش و... است.

- مشکلات مربوط به تربیت دبیر فنی و حرفه‌ای

این وظیفه در گذشته براساس قانون اهداف و وظایف آموزش و پرورش برعهده آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای بوده، اما هم‌اکنون معلوم نیست که وظیفه چه نهادی خواهد بود. البته از فحوای کلام مسئولان وزارت آموزش و پرورش چنین برمی‌آید که دیگر قرار نیست آموزش و پرورش دبیر فنی تربیت کند، بلکه درصدد است که از میان فارغ‌التحصیلان رشته‌های مهندسی با گذراندن واحدهای عملی اقدام به انتخاب دبیر فنی کند. این روش می‌تواند موجب کاهش کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در هنرستان‌ها شود.

- مواجهه آموزش و پرورش با کمبود فضا و امکانات لازم برای هنرستان‌ها

با انتقال آموزشکده‌ها که فضاهای فیزیکی زیادی را شامل می‌شود آموزش و پرورش با کمبود فضا و امکانات لازم برای هنرستان‌ها مواجه خواهد شد و آموزشکده‌ها که به‌عنوان نهادی برای تربیت تکنسین تاکنون خوب انجام‌وظیفه کرده‌اند معلوم نیست با چه شرایطی مواجه شوند.

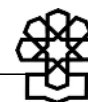
- چالش انتقال کلیه نیروهای شاغل در آموزشکده‌ها که براساس قانون باید به وزارت علوم منتقل شوند

براساس ماده ۲۳) آموزشکده‌ها باید با کلیه امکانات و نیروها به وزارت علوم منتقل شود ولی وزارت علوم مدعی است که به همه آنها نیاز ندارد. به‌علاوه مشکل نیروهای حق‌التدریس نیز باید چاره‌اندیشی شود.

۳-۳-۳. پیامدهای محتوایی (برنامه‌های درسی)

- احتمال اختلال در پیوستگی دروس دوره‌گردانی پیوسته بدان جهت که در یک برنامه پنج‌ساله پیوسته طراحی شده‌اند.

مجموعه برنامه‌های درسی دوره‌گردانی پیوسته (که بخشی از آن در هنرستان و بخشی در آموزشکده‌ها ارائه می‌شد) توسط آموزش و پرورش طراحی و اجرا می‌شد. با انتقال آموزشکده‌ها

به وزارت علوم وظیفه برنامه‌ریزی دوره دوساله از آموزش و پرورش سلب و به وزارت علوم احاله شده است. بنابراین احتمال برهم‌خوردن پیوستگی برنامه‌های درسی وجود دارد.

- گرایش به سمت غلبه آموزش‌های تئوری بر آموزش‌های مهارتی به جهت ماهیت آکادمیک آموزش عالی در وزارت علوم (چنانچه دانشگاه جامع علمی - کاربردی به این سمت رفته است).
- نابسامانی در هم‌ترازی و نحوه ارتباط مدارک این دانشگاه با دانشگاه جامع علمی - کاربردی (به دلیل عدم تدوین چارچوب صلاحیت حرفه‌ای در کشور)

با توجه به ارائه مدرک کاردانی به دانش‌آموختگان دوره‌های کاردانی پیوسته و ناپیوسته فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی و دوره‌های پودمانی میزان و نوع صلاحیت حرفه‌ای این دسته از فارغ‌التحصیلان برای احراز شغل مشخص نیست. بنابراین لازم است چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی تدوین شده و رابطه مدارک آنها با یکدیگر مشخص شود.

- نابسامانی در سطح مدارک و سطوح استانداردهای آموزشی و شغلی (مهارتی)
حجم محتوی و اهداف برنامه‌های دوره کاردانی پیوسته و ناپیوسته در زمینه‌های مختلف حرفه‌ای در درون نظام آموزش رسمی (از قبیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای، علمی - کاربردی و دانشگاه آزاد) و آموزش غیررسمی (از قبیل گواهینامه‌های استاندارد مهارت درجه یک، ممتاز و پیشرفته) از انسجام لازم برخوردار نباشد. به‌ویژه در آموزش کاردانی پیوسته که هنرجویان فنی و حرفه‌ای در آن شرکت می‌نمایند. برای نمونه شایستگی فنی دوره کاردانی ناپیوسته رشته ماشین‌افزار با کاردانی پیوسته این حرفه بسیار متفاوت است.

- امکان عدم ارتباط و تناسب اهداف آموزشی حرفه‌ها با چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی در صورت طراحی نظام صلاحیت حرفه‌ای ملی جهت هماهنگی و تعیین شایستگی‌های حرفه‌ای (که یک ضرورت در کشورها در نظر گرفته شده است) براساس بند «ه» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم توسعه کشور، این امکان وجود دارد که مجریان آموزش فنی و حرفه‌ای، برنامه‌های درسی و آموزشی دوره‌های تحصیلی مختلف را براین اساس طراحی ننمایند.

۴. الزامات تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای

با توجه به اینکه دانشگاه فنی و حرفه‌ای از مجموع حدود ۱۷۰ آموزشکده فنی و حرفه‌ای ایجاد شده است دانشگاه یک دانشگاه تازه‌تأسیس بدون پیشینه نیست. این موضوع در پیشینه تاریخی و قانونی به‌طور مفصل توضیح داده شد. بنابراین لازم است با توجه به پیشینه و پیامدهای احتمالی انتقال آموزشکده‌ها به وزارت علوم مسائل مهمی مورد مذاقه قرار گیرد. در این گزارش این موضوع تحت عنوان الزامات (قانونی، اجرایی و محتوی دروس) ارائه شده است.

۴-۱. الزامات قانونی

- اجرای ماده (۲۳) قانون برنامه پنجم

- موافقت شورای گسترش آموزش عالی (وزارت علوم) با تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای^۱

- تدوین اساسنامه دانشگاه

اساسنامه دانشگاه در قالب یک اساسنامه تیپ در تاریخ ۱۳۹۰/۴/۳۱ به تصویب شورای گسترش آموزش عالی رسیده است. درحالی که لازم است اساسنامه دانشگاه به نحوی تدوین شود که ماهیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای حفظ شده و دستورالعمل‌های بین‌المللی در آن رعایت شود. مجموعه‌ای از الزامات شامل الزامات مقدمه، الزامات قانونی، تعاریف (واژگان کلیدی)، اهداف، تعیین قلمرو، اصول و مبانی و خط‌مشی کلی، وظایف دانشگاه، ساختار و تشکیلات می‌باشد که مسئولان ذیربط باید در تدوین اساسنامه جامع به آن توجه کنند.

- تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی

در آیین‌نامه‌های اجرایی بسیاری از مسائل موجود مانند جذب و ارتقای اعضای هیئت علمی، برنامه‌ریزی برای حفظ پیوستگی دروس و... قابل رفع خواهند بود.

- تدوین آیین‌نامه اجرایی اساسنامه

در آیین‌نامه‌های اجرایی بسیاری از مسائل و مشکلات موجود و مشکلاتی که در آینده ممکن است ایجاد شود، مانند جذب و ارتقای اعضای هیئت علمی، برنامه‌ریزی برای حفظ پیوستگی دروس، و... قابل رفع هستند، لذا پیشنهاد می‌شود آیین‌نامه‌ها با توجه به اساسنامه پیشنهادی که ضمیمه گزارش است تهیه شود.

- اجرای بند «۱۱۰» قانون بودجه سال ۱۳۹۰

اجرای این بند موجب حفظ یکپارچگی آموزش‌شده‌ها شده و از تجزیه آن جلوگیری خواهد شد. البته ضروری است که هماهنگی لازم میان این دانشگاه و سایر نهادهای متولی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای که در وزارت علوم فعال هستند ایجاد شود.

- اجرای ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم در حوزه آموزش عالی

در ارتباط با ماده (۲۱) وزارت علوم، تحقیقات و فناوری وظایفی را برعهده دارد که برخی از آنها مجموعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سطح آموزش عالی را دربرمی‌گیرد و برخی از آنها فقط آموزش‌های کاردانی پیوسته را شامل می‌باشد. در جدول ۲ بعضی از این وظایف احصا شده است.

۱. شورای گسترش در جلسه مورخ ۱۳۹۰/۲/۳۱ با تشکیل دانشگاه موافقت قطعی به عمل آورد. این موافقت طی نامه شماره ۴۵۵۸۸/۲۲ مورخ ۱۳۹۰/۳/۱۰ به دانشگاه ابلاغ گردید.

جدول ۲. وظایف وزارت علوم در ارتباط با ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم

برنامه	راهبردهای لازم
برنامه کارآموزی و کارورزی	کیفیت‌بخشی به برنامه‌های کارآموزی و کارورزی در دوره کردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد
برنامه هماهنگی در آموزش فنی و حرفه‌ای	تعیین سیاست‌ها، هماهنگی، سیاست‌های مشارکت، هماهنگی در اجرای استانداردهای مهارت و حرفه و مشارکت در اجرای برنامه دوره کردانی و کارشناسی حرفه‌ای
برنامه ارتقای شایستگی حرفه‌ای	اصلاح برنامه‌های درسی دوره کردانی و کارشناسی حرفه‌ای براساس شایستگی حرفه‌ای - اجرای آموزش مبتنی بر شایستگی - اصلاح نظام ارزشیابی دانشجویان بر این اساس - افزایش کیفیت - افزایش کیفیت برنامه‌ها
برنامه کاربست چارچوب صلاحیت حرفه‌ای	تعیین اهداف دوره کردانی و کارشناسی حرفه‌ای براساس صلاحیت‌های ملی - نوسازی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای - تلفیق فنی و حرفه‌ای در آموزش عمومی (ابتدایی و راهنمایی)
برنامه برآورد مهارت مورد نیاز کشور	توازن در تعداد دانشجویان دوره کردانی و بالاتر از آن - توزان در تعداد دانشجویان در رشته‌های فنی و حرفه‌ای (علمی کاربردی و آموزشکده‌ها) - ارائه شایستگی غیرفنی در این آموزش‌ها - ایجاد رشته‌های جدید متناسب با آمایش سرزمین
برنامه رتبه‌بندی مراکز فنی و حرفه‌ای	تبیین فرآیند رتبه‌بندی آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای و مراکز علمی کاربردی - ارزشیابی از مراکز علمی - کاربردی، آموزشکده‌ها و دانشگاه‌های علمی - کاربردی - ارتقای یک رتبه این مراکز براساس شاخص کلان

- تعیین ضوابط ملی برای تصدی مشاغل خصوصاً مشاغل فنی

برای بسترسازی مشارکت با بخش خصوصی و رونق سرمایه‌گذاری در این حوزه و نیز جلب داوطلبان به گذراندن این دوره‌ها می‌توان با ارائه لایحه و تصویب مجلس شورای اسلامی، پرداختن به مشاغل فنی را منوط به داشتن مدرک تحصیلی و آموزشی مشخص کرد. از این طریق بازار کار در اختیار افرادی قرار می‌گیرد که دوره‌های آموزشی مرتبط با حرفه مورد نظر را آموخته‌اند. این توصیه کلی برای تمامی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای است که در سطح کردانی آن می‌تواند موجب رشد صنعت، کشاورزی و مشاغل خدماتی شود.

- ایجاد جاذبه برای ورود دانش‌آموزان به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با فراهم کردن امکان ادامه

تحصیل آنان

مطابق تبصره‌های «۱» و «۲» ماده (۳) قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش (مصوب سال ۱۳۶۶). یکی از وظایف این دستگاه جهت اشاعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و ایجاد جاذبه برای ورود به این آموزش‌ها فراهم آوردن امکان ادامه تحصیل فارغ‌التحصیلان این بخش تا عالی‌ترین سطوح آموزشی است. در این راستا کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی موظفند درجهت

تأمین مفاد این ماده در چارچوب ضوابط کلی آموزشی کشور با آموزش و پرورش همکاری کنند که وزارت علوم نیز شامل آن است.

- نگاه ملی به ارتقای کیفیت و چگونگی ارتقای این آموزش‌ها

این امر می‌تواند با تدوین و تصویب قانون جامع فنی و حرفه‌ای محقق شود.

- هم‌راستایی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با برنامه‌های توسعه اشتغال

اگر چه وظیفه اصلی اشتغال در کشور برعهده دستگاه خاصی نیست، لکن ضرورت دارد برای افزایش بهره‌وری و کارآفرینی، دستگاه‌های آموزشی با برنامه‌ای مدون خود را متعهد به حل مسئله بیکاری کنند.

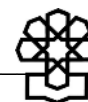
۲-۴. الزامات اجرایی

علاوه بر الزامات قانونی برای حفظ آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از انحراف و هدررفت سرمایه‌های انسانی و ملی لازم است مسئولان دانشگاه در اجرای وظایف خود به نکاتی توجه کنند:

- اجرای اساسنامه و آیین‌نامه‌های مربوط به آن

اساسنامه‌های مربوط به دانشگاه‌ها که اساسنامه دانشگاه فنی و حرفه‌ای نیز در همان راستا تهیه شده است از یک مدل واحد پیروی می‌کند. قطعاً این مدل واحد نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای حوزه مهارتی آموزش‌های عالی باشد لذا بهتر است با توجه به اساسنامه‌های اختصاصی دانشگاه‌های فنی و حرفه‌ای سایر کشورها، اساسنامه جدید و به‌دنبال آن آیین‌نامه‌های اجرایی در همان راستا تدوین شوند. از جمله مواردی که باید به آن توجه ویژه مبذول داشت به‌کارگیری، نگهداشت و ارتقای کادر آموزشی دانشگاه است. متأسفانه در بدو انجام انتقال این ذهنیت در مسئولان ذیربط ایجاد شده است که برای هماهنگی در نحوه جذب و ارتقای هیئت علمی این مراکز و دانشگاه‌ها باید اقدام به تسهیل شرایط برای دستیابی مدرسین، استادکاران، مربیان (هنرآموز) و... به مدارک دانشگاهی کرد به نحوی که در همین ابتدای امر موجب شد با دانشگاه پیام نور تفاهمنامه‌ای منعقد شود تا کادر آموزشی دانشگاه فنی و حرفه‌ای بتوانند به مدارک لازم برای جذب به‌عنوان هیئت علمی دست پیدا کنند. درحالی که به استناد مدارک بین‌المللی خصوصاً توصیه‌های یونیوک با توجه به تفاوت ماهوی این آموزش‌ها، جذب و ارتقای این نیروها باید کاملاً اختصاصی باشد.

در برخی از این دستورالعمل‌ها آمده است که: کارکنان آموزشی، هنرآموزان، استادکاران و... در مؤسسات فنی و حرفه‌ای باید مهارت‌آموزی حرفه‌ای مبتنی بر یادگیری و ارزیابی کار را دریافت کنند. همچنین آنها در مهارت‌ها و دانش مورد نیاز جهت آموزش شغل، شایستگی لازم را کسب

کرده باشند. به علاوه معلمان، هنرآموزان، مربیان، ارزیابان و ممیزین داخلی باید شایستگی خود را به وسیله دستیابی به صلاحیت حرفه‌ای شناخته شده در آموزش، ارزیابی و ممیزی، نشان دهند.

- تبیین دقیق اهداف و وظایف دانشگاه برای پیشگیری از اختلال وظایف با سایر دانشگاه‌ها خصوصاً دانشگاه علمی - کاربردی

در حال حاضر دانشگاه جامع علمی - کاربردی ارائه‌کننده آموزش‌های فنی و حرفه‌ای غیردولتی در مقطع کاردانی در وزارت علوم است. تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای به‌عنوان یک دانشگاه مهارتی در این وزارتخانه باید با تبیین دقیق ابعاد اهداف و وظایف این نهاد و نحوه ارتباطات احتمالی این دو دانشگاه خصوصاً در دوره‌های تکمیلی صورت پذیرد.

- اهتمام ویژه به دانشگاه فنی و حرفه‌ای به‌عنوان آموزش‌های کاردانی فنی و حرفه‌ای دولتی

همان‌طور که بیان شد در سطوح میانی مهارت (که بخش اعظم نیاز بازار کار کشور را شامل می‌شود) دولت‌ها باید سرمایه‌گذاری کلان را داشته باشند. بنابراین حداقل انتظار این است که به نسبت اهتمامی که در ایران نسبت به آموزش در دوره‌های کارشناسی و بالاتر وجود دارد به همان نسبت به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سطوح میانی مهارت توجه شود تا تأثیر آموزش رسمی و رایگان در کاهش نرخ بیکاری به‌طور مشخص آشکار شود.

- توزیع مناسب رشته‌ها برای پیشگیری از هدررفت سرمایه‌های ملی

یکی از مشکلات و معضلات نظام آموزش رسمی در کشور عدم توزیع مناسب رشته‌های آموزشی براساس نیاز کشور است. به‌طوری که حجم وسیعی از این آموزش‌ها در رشته‌های کم‌هزینه توسعه‌یافته است بنابر این عدم سرمایه‌گذاری مناسب دولت در این زمینه، عدم توجه به آمایش سرزمین، عدم توجه به رشد تکنولوژی و به روز نشدن تجهیزات متناسب با این رشد موجب جلوه بیشتر این عدم توازن می‌شود (آموزش بدون توجه به نیازهای واقعی دنیای کار).

- سیاستگذاری مناسب برای توسعه ساختاری و ارتقای کیفیت این آموزش‌ها

سیاست‌های کلی دانشگاه باید به‌گونه‌ای طراحی شود که تضمین‌کننده کیفیت عالی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای باشد تا این نوع آموزش در بین آموزش‌های مختلف، متمایز باشد و سیاست‌های توسعه ساختاری آموزش فنی و حرفه‌ای باید درون چارچوب سیاست‌های جامع و گسترده اجرای آموزش مادام‌العمر طراحی شود.

۳-۴. الزامات برنامه‌های درسی (محتوای دروس)

برنامه‌های درسی ویژه فنی و حرفه‌ای یکی از مهمترین موضوعات در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای است که وجه تمایز اصلی میان آموزش‌های نظری و این نوع از آموزش برگرفته از ماهیت

خاص آن است. دقت و توجه لازم به این امر می‌تواند حافظ چارچوب‌های ضروری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای باشد. در این بخش چهار مطلب اصلی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۳-۴. توجه به مفاهیم ضروری در اسناد بین‌المللی

آموزش فنی و حرفه‌ای کارآ مشخصه‌هایی دارد که توجه به آن مشخصه‌ها ضروری است. برخی از خط‌مشی‌ها و مفاهیم راهبردی ضروری در آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای کارآ (ارائه شده در اسناد و گفتگوهای یونیوک) که باید در تدوین و ارائه آموزش رعایت شوند عبارتند از:

- آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای باید افراد را برای برآورده نمودن تقاضاهای بازار تربیت کند (آموزش فنی و حرفه‌ای مبتنی بر تقاضا نه عرضه‌محور)،

- مسئولیت‌های بازیگران اصلی در تحقق خط‌مشی‌ها و اهداف فنی و حرفه‌ای (برای نمونه، مدیران مراکز آموزشی، معلمان و آموزش‌دهنده‌ها، ارزیاب‌ها و ممیزین داخلی) به‌طور شفاف مشخص گردد،

- کارکنان آموزشی (هنرآموزان، استادکاران و...) در مؤسسات فنی و حرفه‌ای باید مهارت‌آموزی حرفه‌ای مبتنی بر یادگیری و ارزیابی کار را دریافت نمایند. همچنین آنها در مهارت‌ها و دانش مورد نیاز جهت آموزش شغل، شایستگی لازم را کسب کرده باشند،

- مدیران مؤسسات فنی و حرفه‌ای باید محیطی را ایجاد کنند که کارکنان آموزشی به واسطه یادگیری‌شان تشویق گردند. به آنها کمک شود تا به سطح صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی (در صورت وجود) برسند مدیران اطمینان حاصل کنند که صلاحیت‌های حرفه‌ای بالاتر حمایت شود، ارزشگذاری گردد، به‌طور نظامند ثبت گردد و گزارش شود.

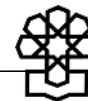
- معلمان، هنرآموزان، مربیان، ارزیابان و ممیزین داخلی باید شایستگی خود را به‌وسیله دستیابی به صلاحیت حرفه‌ای شناخته شده در آموزش، ارزیابی و ممیزی، نشان دهند.

- هرچه محیط آموزشی به محیط واقعی کار نزدیک‌تر شود، کارآیی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای نیز به همان نسبت بیشتر خواهد شد.

- آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به همان نسبت کارآ خواهد بود که معلمان و مدرسین تجربه موفق کاربرد دانش، مهارت و نگرش کارها (شایستگی) را در فرآیندهای آموزشی که در نظر می‌گیرند داشته باشند.

- تنها منبع محتوایی قابل اعتماد برای آموزش مهارت خاص در یک حرفه، در تجارب خبرگان آن حرفه وجود دارد (مدرس مربیان).

- مدیریت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به نسبتی کارآ خواهد بود که به همان نسبت مدیریت

سیال و انعطاف‌پذیر باشد تا صلب و استاندارد شده. اگرچه تلاش‌های معقولی جهت کاهش هزینه سرانه باید انجام شود اما یک حداقلی وجود دارد که آموزش فنی و حرفه‌ای در سطح پایین‌تر از آن بهره‌ور نخواهد بود.

- ۲-۳-۴. توجه به تفاوت‌های میان محتوای آموزش آکادمیک و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای علاوه بر موارد ذکر شده توجه به تفاوت‌های میان محتوای آموزش‌های آکادمیک و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای^۱ در برنامه‌ریزی آینده این دانشگاه مهم است. برخی از این موارد عبارتند از:
- برنامه‌های درسی آکادمیک به‌طور سنتی براساس معیار موضوع و علوم شکل می‌گیرند درحالی که حرفه و شغل اساس شکل‌دهی برنامه‌های درسی حرفه‌ای است.
 - دانشجویان در برنامه درسی آکادمیک شایستگی کسب و پژوهش دانش پایه و اصول موضوعات را به‌دست می‌آورند ولی در برنامه‌های درسی حرفه‌ای آنها شایستگی انجام وظایف حرفه‌ای را کسب می‌نمایند.
 - در برنامه‌های درسی آکادمیک جهت‌گیری برنامه به سمت مجموعه‌ای از حرفه‌هاست ولی در آموزش حرفه‌ای کفایت و صلاحیت حرفه‌ای در یک یا چند حرفه مورد توجه است.
 - دانشجویان در برنامه‌های آکادمیک به‌طور معمول صلاحیت انجام حرفه را تا قبل از ورود به بازار کار (پس از دانش‌آموختگی) کسب نمی‌نمایند درحالی که در آموزش حرفه‌ای در هنگام اتمام دوره، صلاحیت حرفه‌ای توسط آنان کسب می‌شود.
 - آموزش حرفه‌ای دارای برنامه‌های مدون‌تر همراه با پژوهش‌های بیشتر نسبت به آموزش آکادمیک می‌باشد.
 - در آموزش حرفه‌ای جداسازی علوم و دانش به‌دلیل رویکرد کل‌نگری در انجام وظایف حرفه‌ای مناسب نمی‌باشد ولی در آموزش آکادمیک به‌دلیل موضوع محور بودن برنامه، علوم از یکدیگر جدا می‌شوند.
 - در برنامه‌های درسی آموزش حرفه‌ای، دانش علوم برای پیاده‌سازی در حرفه باید ساده‌سازی شوند درحالی که در آموزش آکادمیک ضرورتاً این امر اتفاق نمی‌افتد.
 - ارزشیابی در برنامه‌های درسی حرفه‌ای براساس معیارهای شایستگی، صلاحیت و کفایت حرفه‌ای (استاندارد) است درحالی که ارزشیابی در برنامه‌های آکادمیک ممکن است مبتنی بر استانداردهای حرفه‌ای نباشد.
 - در برنامه‌های درسی آموزش حرفه‌ای انتظارات دنیای کار مشخص و در اولویت اصلی قرار

می‌گیرد درحالی که در آموزش آکادمیک، انجام این کار ممکن است فرض نباشد.

- مشروعیت رشته‌های علمی برعهده دانشمندان آن رشته است در صورتی که مشروعیت برنامه‌های آموزش حرفه‌ای در تناسب با بازار کار تعریف می‌شود.

- در یادگیری رشته‌های آکادمیک تمرکز بر روی نظریات، روش‌ها، نتایج و سؤالات پژوهشی است درحالی که در آموزش حرفه‌ای تمرکز بر یادگیری حرفه‌ای (شایستگی‌های انجام کار) قرار دارد.

- کارآیی و اثربخشی آموزش حرفه‌ای نسبت به آموزش آکادمیک از قابلیت اندازه‌گیری بیشتری برخوردار است.

- نسبت ساعات آموزش عملی (حرفه‌ای) در آموزش حرفه‌ای معمولاً بیشتر از آموزش آکادمیک می‌باشد.

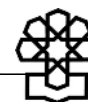
- در برنامه‌های درسی آموزشی حرفه‌ای شایستگی‌های حرفه، به‌عنوان یک کل در نظر گرفته می‌شود به نحوی که دانش، مهارت و نگرش به صورت ترکیبی جدایی‌ناپذیر است و نمی‌توان اجزای آن را به‌طور جداگانه تبدیل به موضوعات درسی (همانند آموزش آکادمیک) کرد و در صورت تجزیه آن مفهوم کلیت شایستگی از بین خواهد رفت.

- آموزش حرفه‌ای نسبت به آموزش آکادمیک طیف وسیع‌تری از سطوح و مهارت‌ها را دربرمی‌گیرد.

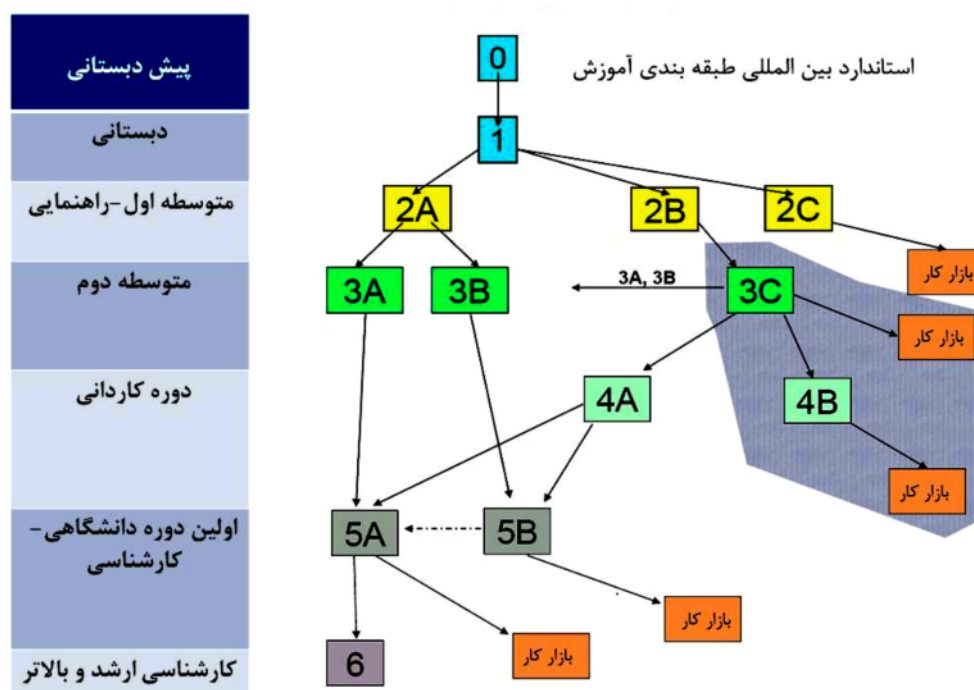
۳-۳-۴. توجه به نظام طبقه‌بندی آموزش بین‌المللی و سطوح آموزشی تکنسین (کاردان)

در نظام طبقه‌بندی آموزش بین‌المللی ۱۹۹۷ ISCED یونسکو سطح مرتبط با آموزش تکنسین، سطح ۴ می‌باشد. در این نظام سه نوع از آموزش، به‌صورت عمومی،^۱ فنی و حرفه‌ای^۲ و پیش‌فنی و حرفه‌ای^۳ در نظر گرفته شده است. البته در پیش‌نویس نظام بین‌المللی ارائه شده جهت تصویب در سال ۲۰۱۱ تعداد انواع آموزش، به دو نوع عمومی و فنی و حرفه‌ای تقسیم‌بندی شده است. براساس مطالعه‌ای که توسط یونسکو در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای صورت گرفته است، بیشترین نوع آموزش رسمی در دنیا ترکیبی از سطح ۳ و ۴ براساس استاندارد ۱۹۹۷ ISCED (معادل دوره دیپلم و فوق‌دیپلم) می‌باشد.

1. General
2. Technical & Vocational Education
3. Pre Vocational Education

نمودار ۲. نظام بین‌المللی آموزش ISCED 97

در این نمودار سطح ۱ (دبستان) - سطح ۲ (راهنمایی) - سطح ۳ (متوسطه) - سطح ۴ (کاردانی) - سطح ۵ (کارشناسی) - سطح ۶ (کارشناسی ارشد) و A آموزش عمومی - B آموزش پیش حرفه‌ای - C آموزش فنی و حرفه‌ای می‌باشد.

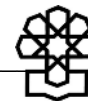
در سال ۲۰۰۶ آماری از سوی یونسکو ارائه شده که مربوط به انواع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای براساس سطح آموزش (ISCED 97) حدود ۲۰۰ کشور می‌باشد. در جدول زیر ۲۶ مورد آن احصا شده است. از این ۲۰۰ کشور در ۴۹ کشور آموزش فنی و حرفه‌ای از دوره راهنمایی آغاز می‌شود، در ۱۳۷ کشور از دوره متوسطه، در ۸۱ کشور آموزش فنی و حرفه‌ای در سطح کاردانی وجود دارد و در ۱۰۴ کشور دوره کارشناسی حرفه‌ای با غلبه آموزش‌های مهارتی وجود دارد. ISCED5B نوعی از برنامه دانشگاهی است که در حد دوره کارشناسی آکادمیک با غلبه دروس علمی ارائه می‌شود و در نهایت منجر به صلاحیت حرفه‌ای می‌شود. در یک ستون از جدول هم انواع سطوح آموزش فنی و حرفه‌ای به‌کار رفته شده در هر کشوری آمده است.

جدول ۳. انواع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای براساس سطح آموزش (ISCED97) در کشورهای گوناگون جهان - یونسکو - یونیوک - ۲۰۰۶

ردیف	کشور	راهنمایی فنی و حرفه‌ای ISCED 2	متوسطه فنی و حرفه‌ای - USCED 3	کاردانی فنی و حرفه‌ای - ISCED4	شاخص تنوع سطح آموزش فنی و حرفه‌ای	انواع سطوح آموزش فنی و حرفه‌ای به‌کار گرفته شده	وجود ثبت‌نام در دوره ISCED 5B (کارشناسی حرفه‌ای)
۱	الجزایر	✓	✓	✓	3	ISCED2+3+4	...
۲	افغانستان	...	✓	✓	...	ISCED3+4	...
۳	استرالیا	✓	✓	ISCED2+3	✓
۴	اتریش	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✓
۵	بلژیک	✓	✓	✓	3	ISCED2+3+4	✓
۶	چین	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✓
۷	دانمارک	✗	✓	✗	1	ISCED3	✓
۸	آلمان	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✓
۹	هندوستان	✓	✓	✓	3	ISCED2+3+4	✓
۱۰	ایران	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✓
۱۱	ایرلند	✗	✗	✓	1	ISCED4	✓
۱۲	ایتالیا	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✓
۱۳	کویت	✓	✓	✓	3	ISCED2+3+4	...
۱۴	لبنان	✓	✓	✗	2	ISCED2+3	✓
۱۵	مالزی	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✓
۱۶	هلند	✓	✓	✓	3	ISCED2+3+4	✓
۱۷	نروژ	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✓
۱۸	فیلیپین	✗	✗	✓	1	ISCED4	✓
۱۹	کره جنوبی	✗	✓	✗	1	ISCED3	✓
۲۰	رومانی	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✓
۲۱	روسیه	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✓
۲۲	سوئیس	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✓
۲۳	سوریه	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	...
۲۴	تاجیکستان	✗	✓	✓	2	ISCED3+4	✗
۲۵	ترکیه	✗	✓	✗	1	ISCED3	✓
۲۶	ایالات متحده آمریکا	✗	✗	✓	1	ISCED4	✓

۴-۴. توجه به پیوستگی دروس در دوره متوسطه و کاردانی پیوسته

برنامه‌های دوره کاردانی پیوسته به‌صورت پنج‌ساله طراحی شده است، به‌طوری که ارزشیابی کامل از برنامه‌های درسی (شامل اهداف، شایستگی‌ها و...) تنها پس از اتمام دوره امکانپذیر است،

لذا با خروج دوره‌های کاردانی پیوسته از حیطه دستگاه آموزش و پرورش نظام برنامه‌ریزی درسی (تجزیه و تحلیل حرف در سطح تکنسین و کاردان حرفه‌ای) در این نوع آموزش‌ها به‌طور کلی دستخوش تغییرات خواهد شد که این امر در بازبینی ساختار و طراحی دروس و آزمایشگاه دوره‌های آموزشی (۴۰ رشته آموزشی) باید مورد توجه قرار گیرد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به رجحان آموزش‌های عملی بر آموزش‌های صرفاً تئوری در نظام فنی و حرفه‌ای حفظ این وجهه در تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای از اهمیت خاصی برخوردار است. چنانچه در گذشته نیز این آموزش‌ها در روابط استاد شاگردی برای آموختن یک شغل یا یک حرفه محقق می‌شد. بر این اساس لازم است که این امر در تدوین اساسنامه، آیین‌نامه‌های اجرایی، برنامه‌ریزی درسی، ارزیابی آموزش‌ها، ارائه مدارک و گواهینامه‌ها، جذب، نگهداشت و ارتقای نیروی انسانی و... مورد توجه قرار گیرد.

با توجه به هماهنگی نسبی میان رشد تکنولوژی و دستورالعمل‌های بین‌المللی که در قالب توصیه‌نامه‌ها از سوی مجامع بین‌المللی^۱ ارائه می‌شود استفاده از این دستاوردها مانند توصیه‌های یونیوک، یونسکو و اساسنامه‌های دانشگاه‌های بزرگ خصوصاً دانشگاه‌های مهارتی ضمن بومی‌سازی و انطباق با شرایط اجتماعی و فرهنگی و آمایش سرزمین می‌تواند کمک بزرگی برای نظام فنی و حرفه‌ای کشور باشد.

پیوست

واژه‌های کلیدی

الف) آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای (TVET)

آموزش در قلمرو دنیای کار جهت زمینه‌سازی، آمادگی، نگهداشت و ارتقای شغلی و حرفه‌ای را گویند. آموزش فنی و حرفه‌ای واژه‌ای جامع است که به جنبه‌هایی از فرآیند آموزشی، دربرگیرنده، مطالعه فناوری‌ها و علوم وابسته، کسب نگرش‌ها و مهارت‌های عملی، فهم و دانش مرتبط با حرفه‌ها را در بخش‌های گوناگون اقتصادی و زندگی اجتماعی، علاوه بر آموزش عمومی، ارجاع و اطلاق می‌شود. این واژه اعم از آموزش فنی و حرفه‌ای رسمی، غیررسمی و سازمان‌نیافته است.

۱. مانند یونیوک، کالج کلمبو و...

(ب) شغل (Job)

واژه شغل «استخدام شدن برای ارائه خدمت و یا برای مدتی خاص» می‌باشد. شغل محدود به زمان و فرد کارفرماست. شغل مجموعه‌ای از کارها و وظایف مشخص است که در یک جایگاه خاص تعریف می‌شود. یک شخص ممکن است در یک حرفه در زمان‌های گوناگون مشاغل متفاوت داشته باشد.

(ج) حرفه (Occupation)

مجموعه‌ای از مشاغل دنیای کار است که شباهت معقولانه‌ای از نظر کارها، دانش و توانایی‌های مورد نیاز دارد. حرفه مشغولیت اصلی فرد در طول زندگی است. استاندارد حرفه‌ای، حداقل‌های مورد انتظار دنیای کار در یک حرفه را نشان می‌دهد. حرفه مرتبط با فرد و نقش وی در بازار و دنیای کار است (مانند حسابدار، خانه‌دار، جوشکار، پرستار و مهندس ساختمان). اکثر حرفه‌ها در بخش‌های مختلف وجود دارد درحالی که برخی از حرفه‌ها (مهندس معدن) مربوط به بخش خاصی است. یک حرفه مجموعه‌ای از مشاغل است که شباهت معقولانه‌ای از نظر کارها، دانش و توانایی‌های مورد نیاز دارد.

(د) شایستگی (Competency)

مجموعه اثبات شده از دانش، مهارت و نگرش مورد نیاز جهت انجام یک تکلیف کاری براساس استاندارد را گویند. شایستگی‌ها در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به سه دسته شایستگی‌های فنی، غیرفنی و عمومی تقسیم‌بندی می‌شود. به استانداردهای مهارتی که به این مفهوم توجه شده است، استانداردهای شایستگی گفته می‌شود.

(هـ) دانش (Knowledge)

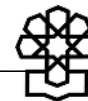
پیامد کسب و جذب اطلاعات، به‌واسطه یادگیری را گویند. دانش مجموعه‌ای از حقایق، اصول، نظریه‌ها، روش‌های مرتبط با کار یا موضوع را گویند.

(و) مهارت (Skill)

توانایی کاربرد دانش و دانش فنی را برای انجام تکالیف شغلی و حل مسئله را گویند. مهارت می‌تواند به‌صورت فیزیکی (همانند کار با ابزارها، وسایل و...) یا شناختی (سطوح بالاشناختی از قبیل تفکر خلاق، مهارت حل مسئله و...) باشد.

(ز) نگرش (Attitude)

نگرش به توانایی‌هایی گفته می‌شود که به جنبه احساسی و عاطفی، ارزش، علایق و نگرش مربوط می‌شود. توانایی مشارکت فعال توأم با علاقه مثالی از این نوع توانایی است.

ج) آموزش و تربیت مبتنی بر شایستگی (CBTE)

رویکردی در آموزش فنی و حرفه‌ای است که تمرکز بر شایستگی‌های حرفه‌ای دارد. شایستگی‌ها را به‌عنوان پیامدهای آموزشی در نظر می‌گیرد و فرآیند نیازسنجی، طراحی و تدوین برنامه درسی و ارزشیابی براساس آنها انجام می‌شود. شایستگی‌ها می‌تواند به شایستگی‌های فنی (در یک حرفه یا مجموعه‌ای از حرفه‌ها)، غیرفنی و عمومی دسته‌بندی شود. رسیدن کلیه فراگیرندگان به حداقلی از کلیه شایستگی‌ها به‌عنوان هدف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در این رویکرد مورد توجه قرار می‌گیرد.

ط) سطح شایستگی انجام کار (Level of Task Competency)

صرفنظر از اینکه یک تکلیف کاری کار در چه سطح صلاحیت حرفه‌ای انجام می‌شود، انجام خود کار ممکن است با کیفیت مشخصی در محیط کار مورد انتظار باشد. سطح کیفی شناخته شده از یک شخص در محیط کار را سطح شایستگی مورد انتظار و نیاز گویند. سطح شایستگی انجام کار معیار اساسی ارزشیابی می‌باشد. در بین کشورهای نظام سطح‌بندی شایستگی گوناگونی وجود دارد اما نظام چهارسطحی معمول‌ترین آنها به‌نظر می‌رسد.

ی) برنامه درسی فنی و حرفه‌ای (TVET Curriculum)

برنامه درسی آموزش فنی و حرفه‌ای مجموعه از اهداف، محتوی، روش، استانداردها، رویکردها، فرآیندهای یاددهی و یادگیری، تجهیزات، فضا، شایستگی‌ها، مواد آموزشی، ارزشیابی است که دانش‌آموز، کارآموز یا متربی را برای رسیدن به آن اهداف در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای هدایت می‌کند. دامنه شمول برنامه درسی در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای دنیای کار و دنیای آموزش را دربرمی‌گیرد. معمولاً در نظام آموزش‌های فنی کشورها سه نوع استاندارد متصور می‌شوند:

- استاندارد حرفه‌ای (Occupation Standard)

شایستگی یا مهارت که توسط متولیان صنعت، بازار کار و اتحادیه، صنوف و... تهیه می‌شود. در این استاندارد، وظایف، کارها و صلاحیت‌های هر شغل یا حرفه مورد توجه قرار می‌گیرد.

- استاندارد آموزشی (Educational Standard)

که براساس استانداردهای حرفه‌ای توسط ارائه‌دهندگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تهیه می‌گردد. در این استاندارد و برنامه اهداف دروس، محتوی، روش‌های تدریس، تجهیزات آموزشی و... در اولویت قرار دارد.

- استاندارد ارزشیابی (Evaluation Standard)

که براساس استاندارد حرفه‌ای و دیگر عوامل مورد توسط گروه‌های مشترکی از حوزه‌های گوناگون

تهیه می‌شود و منجر به اعطای گواهینامه یا مدرک فنی و حرفه‌ای می‌گردد.

ک) برنامه درسی فنی و حرفه‌ای کل‌نگر (Holistic TVET Curriculum)

برنامه درسی کل‌نگر در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برنامه‌ای است که علاوه بر شایستگی‌های فنی در یک حوزه حرفه‌ای به شایستگی‌های غیرفنی (محوری) که مرتبط با حرف گوناگون است تأکید دارد و این نوع از شایستگی‌ها را به‌عنوان یک مؤلفه اصلی در فرآیند نیازسنجی در دنیای کار، تدوین و طراحی استانداردها، برنامه‌های درسی، آموزشی و ارزشیابی مورد توجه قرار می‌دهد.

ل) چارچوب صلاحیت ملی (NQF)

چارچوبی است که صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌های در سطوح و انواع مختلف را به‌صورتی منسجم و همگون براساس مجموعه‌ای از معیارها و شاخص‌های توافق شده به هم ارتباط می‌دهد. در این چارچوب به مهارت و تجربه در کنار دانش ارزش ویژه‌ای داده می‌شود. زمان و مکان یادگیری ارزش کمتری دارد.

م) سطح صلاحیت (Level of Qualification)

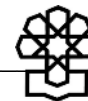
سطح صلاحیت عبارت است از سطح حرفه یا شغلی در چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی که تکالیف کاری باید در آن طراحی و تدوین شود. نظام‌های سطح‌بندی گوناگونی در بین کشورها وجود دارد، سطح صلاحیت مهندسی (حرفه‌ای) پنج در نظر گرفته شده است که به تبع آن تکنسین فنی یا حرفه‌ای دارای سطح چهار می‌باشد.

ن) معیارهای تعیین سطح صلاحیت کار

- توافق در بازار کار،
- استقلال انجام کار،
- حجم دانش پیش‌نیاز،
- حجم مهارت پیش‌نیاز،
- مسئولیت انجام کار،
- پیچیدگی انجام کار،
- قابل پیش‌بینی بودن انجام کار (روتین بودن)،
- دامنه انجام کار.

س) استاندارد حرفه‌ای (Occupational Standard)

استاندارد حرفه‌ای معیار و شاخص‌هایی برای عملکرد در یک حرفه می‌باشد.

ع) نظام طبقه‌بندی بین‌المللی حرف و مشاغل (ISCO)

استاندارد بین‌المللی طبقه‌بندی مشاغل و حرف است که توسط سازمان جهانی کار (ILO) هر بیست سال یکبار منتشر می‌گردد. آخرین نگارش این استاندارد مربوط به سال ۲۰۰۸ می‌باشد که با ISCO08 شناخته می‌شود. نگارش‌های قبلی آن ۱۹۸۸، ۱۹۶۸ و ۱۹۵۸ بوده است. در این استاندارد، حرف و مشاغل براساس نوع و سطح مهارت دسته‌بندی می‌شود. تعداد حرفه‌های تعریف شده دنیای کار در ISCO08 در حدود ۴۳۰ حرفه است. وظایف و کارهای هر یک از این حرفه‌ها در گروه‌های بزرگ شغلی به تازگی براساس استاندارد ۲۰۰۸ توسط این سازمان منتشر شده است. سازمان آمار ایران در سال ۱۳۸۵ براساس استاندارد ۱۹۸۸ اطلاعات بازار کار ایران را جمع‌آوری کرده است.

ف) ایسکو (ISCO)

نظام طبقه‌بندی بین‌المللی حرف و مشاغل است که توسط سازمان جهانی کار منتشر می‌شود. آخرین نگارش آن ایسکو ۲۰۰۸ است که در سال ۲۰۰۸ میلادی منتشر شده است. این طبقه‌بندی براساس سطح و نوع مهارت «حرف» را دسته‌بندی می‌نماید. براساس این استاندارد حرف به چهار سطح مهارتی تقسیم می‌شوند. تعداد گروه‌های واحد حرفه‌ای در این استاندارد حدود ۴۳۶ حرفه است. این تعداد در ایسکو ۱۹۸۸، ۳۹۰ گروه و در ایسکو ۱۹۶۸ در حدود ۱۵۰۶ طبقه حرفه‌ای است.

ظ) ایسید یا ایسکد (ISCED)

نظام طبقه‌بندی بین‌المللی آموزش است که سطوح و انواع آموزش‌ها را مشخص می‌نماید. آخرین نگارش آن در سال ۱۹۹۷ توسط یونسکو منتشر شده است. نگارش جدید آن در سال ۲۰۱۱ میلادی جهت تصویب ارائه شده است. در ISCED - ۱۹۹۷ آموزش‌ها به سه نوع آموزش آکادمیک (عمومی) پیش فنی و حرفه‌ای و فنی و حرفه‌ای تقسیم شده است. در حالی که در ISCED - ۲۰۱۱ پیشنهادی به دو نوع آکادمیک نظری (عمومی) و آموزش فنی و حرفه‌ای طبقه‌بندی شده است.

منابع و مأخذ

۱. قاسمی پویا، اقبال. آموزش تکنسین، مؤسسه مطالعات و برنامه‌ریزی آموزشی، سازمان گسترش و نوسازی، چاپ اول، سال ۱۳۷۱.
۲. قانون برنامه پنجم توسعه.
۳. قانون بودجه سال ۱۳۹۰.
۴. قانون اهداف و وظایف آموزش و پرورش.
۵. طرح پذیرش دانشجو در آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای، مراکز تربیت معلم و دانشگاه شهید رجایی.
۶. گزارش بودجه سال ۱۳۹۰ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۷. گزارش وضعیت موجود آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران و سایر کشورهای جهان.
۸. مرجانی، بهناز. سیر تکوینی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران.
9. Resolution Concerning Updating the International Standard Classification of Occupations, ISCO08, ILO, 2008.
10. International Handbook of Education for the Changing World of Work, UNEVOC, UNESCO, Springer, 2009.
11. Participation in Formal Technical and Vocational Education and Training Programs Worldwide, UNEVOC, UNESCO, 2006.
12. Vocational Education, Purposes, Traditions and Prospects, Springer, 2011.
13. Quality and Quality Assurance in Technical and Vocational Education and Training, MEDA-ETF, 2009.
14. Asia Pacific Accreditation and Certification Commission, APACC Manual, CPSC, 2005-2009.
15. Changing Qualifications-A review of qualifications, policies and practices, CEDEFOP, European Union, 2010.
16. http://www.bg.ac.rs/eng/uni/en_istorijatphp

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۱۰۸۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: الزامات تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای

نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه آموزش و پرورش)
تهیه و تدوین‌کنندگان: محبوبه محمدعلی، مهدی اسمعیلی
همکاران مرکز: احمد داوری، محمد عزیزی
مدیر مطالعه: محبوبه محمدعلی
ناظران علمی: علی اخوان بهبهانی، رضا زمانی
متقاضی: معاونت پژوهشی
ویراستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۷/۱۸